

Ola Tunander

VÅR VEI TIL ATOMKRIGEN

Ikke rom for kompromisser

Vi i Vesten oppfatter oss som «de gode» i konflikt med Vladimir Putin som «den onde». Men for Russland er det Vesten, USA-Storbritannia, som er «den onde». Putin snakker om «Løgnenes imperium».¹ Ifølge de neo-konservative i Washington finnes friheten i Vestens eller retter sagt i USAs unipolære verdensordning,² mens Putin ønsker at Russland, Kina, India, Europa og Afrika skal kunne møte USA som «likemenn» i en multipolær verden. Som det nå ser ut, vil USA aldri akseptere dette. Jeg vil i denne artikkelen ta opp konsekvensene av denne tenkemåten. Vi går mot en stor-konflikt mellom atomvåpenmaktene.

Vi i vest vil ikke kompromisere med «prinsippet om den enkeltes frihet» til å velge allianse, selv om det skulle føre til storkrig. Vladimir Putin sier på den andre side at NATOs utvidelse østover de siste 25 årene «truer den russiske statens eksistens». Disse forskjellige perspektivene gir ikke rom for kompromisser. Fra 2014 har USA bidratt med mer enn 12 milliarder dollar til militær trening og våpen i Ukraina,³ og jo mer våpen USA bidrar med, desto flere drepte ukrainere. En ukrainsk general snakket på ukrainsk tv i september om egne tap på langt over hundre tusen mann.⁴ For USA handler krigen i Ukraina ikke om Ukraina, men om å «svekke Russland»,⁵ mens Putin har gjort det klart at USAs nærvær i Ukraina ikke kan tolereres. Et medlemskap i NATO vil bli forhindret til enhver pris. Det er vanskelig å se for seg hvordan en storkrig skal kunne unngås.

Hvordan man starter en krig

La oss gå tilbake til 1990. Alle de politiske lederne på vestlig side, president George H.W. Bush og hans utenriksminister James Baker, Vest-Tysklands kansler Helmut Kohl og utenriksminister Hans-Dietrich Genscher, Frankrikes president François Mitterrand, Storbritannias statsministre Margaret Thatcher og John Major og utenriksministeren Douglas Hurd og generalsekretær i NATO Manfred Wörner, ga eksplisitte løfter til Moskva i 1990-93, til Mikhail Gorbatsjov og til Boris Jeltsin, om at NATO ikke ville utvides «med en tomme mot øst» (Baker), og alle disse løfter ble da nedtegnet på papir i referater fra samtaler, brev og memoarer fra de som deltok.⁶ Løftene var en forutsetning for at Sovjet skulle akseptere en tysk samling og dra tilbake 400 000 mann fra Øst-Tyskland. Ifølge et dokument fra forhandlingene var det enighet om at NATO ikke skulle utvides «bortenfor Elbe. Derfor

kan vi ikke tilby NATO-medlemskap for Polen og de andre», sier de.⁷ Disse ord fantes ikke i form av en formell avtale, men også muntlige løfter mellom statsledere er bindende.⁸ Til tross for dette og russernes gjentatte protester drev USA NATO-utvidelsen til Sentral-Europa på 90-tallet, til de baltiske landene i 2004 og til Ukraina og Georgia fra 2008, selv om USA visste at det var fullstendig uakseptabelt for Moskva: «Den røde av alle røde linjer», skrev Moskva-ambassadøren og senere CIA-sjefen William Burns. Det kunne føre til «borgerkrig» og «russisk intervensjon».⁹ Washington visste at det kunne føre til krig. Den eneste rimelige forklaringen på at USA fortsatte med denne politikken, er at de ville trigge en krig for å svekke Moskva. Professor Jeffrey Sachs ved Columbia-universitetet kontaktet Det hvite hus i desember 2021 og sa: «Det kommer å bli krig hvis ikke USA vil innlede diplomatiske samtaler med president Putin om NATO-utvidelsen. De sa til meg at USA vil aldri gjøre det. ['It's off the table' ...] og nå har vi en krig». «USA nektet alt diplomati», sa Sachs.¹⁰ Han sier nå at den amerikanske politikken er basert på overmot, en «remarkabel hybris».¹¹

Men det var også andre grunner for krigen. Egentlig startet den allerede i 2014, etter statskuppet samme år, da de to østlige fylkene i Donbass, Donetsk og Lugansk, nektet å akseptere det nye regimet i Kiev. Den demokratisk valgte presidenten, Viktor Janukovytsj, hadde sin støtte i de folkerike fylkene i øst og sør i landet. Minoriteten i vest, som hadde støttet Julija Tymosjenko, organiserte store demonstrasjoner. I februar 2014 tok de over makten med vold.¹² Fylkene i sør og øst gjorde opprør, men de ble slått ned av styrker fra vest.¹³ Det var kun Krim og de to fylkene i Donbass som overlevde. Kiev startet da en krig mot dem. Den pågikk i 8 år med mer enn 13 000 døde, inklusive 3000-4000 sivile, og 1,5 millioner flyktninger til Russland. Det har vært en av Europas mest langvarige kriger. Det er inn i denne krigen at Russland nå har intervenert. Etter fransk-tysk meglings skrev Ukraina, Russland og OSSE under den første Minsk-avtalen i 2014 og Minsk II i 2015, som forutsatte en fredelig løsning på konflikten og som ga en relativ autonomi for Donetsk og Lugansk innenfor rammen av den ukrainske staten. Men de høyre-radikale med Dmytro Jarosj motsatte seg avtalen. De fortsatte å bombe og befeste grensen for å kunne gjenerobre Donbass.¹⁴ Hverken president Petro Porosjenko eller president Zelenskyj gjorde noe for å implementere avtalen. Sekretæren for det nasjonale sikkerhetsrådet Oleksyj Danilov, sa at en «oppfyllelse av Minsk-avtalen ville bety en ødeleggelse av landet».¹⁵

President Porosjenko sa i tysk tv i 2022 at grunnen til at han skrev under Minskavtalen, var at Ukraina måtte kjøpe seg tid for å bygge opp sin militære styrke, for å kunne gjenerobre de to fylkene, nå «republikkene» i Donbass.¹⁶ Minskavtalen var blitt bekreftet den 17. februar 2015 av Resolusjon 2202 i FNs sikkerhetsråd. Avtalen var derfor en internasjonalt gyldig og forpliktende avtale.¹⁷ Men det viste seg at FN ikke kunne garantere for den, fordi

USA allerede fra 2015 ikke tok resolusjonen på alvor.¹⁸ Ifølge Porosjenko i 2022 hadde Ukraina heller aldri hatt til hensikt å følge avtalen. I stedet bygget man opp de egne styrkene med omfattende amerikansk støtte for å kunne gjenerobre både Krim og Donbass. Dette var et klart brudd mot Minskavtalen. Den planlagte gjenerobringen av Donetsk og Lugansk ville føre til flere titusentalls drepte russere eller russiskspråklige i de to republikkene, og det ville føre til flere millioner flyktninger til Russland. Ifølge Putin måtte Russland gripe inn pre-emptivt (i forkant) for å stoppe den katastrofen man så komme. Russland hadde ikke noe valg, slik Putin så det. Vi må konkludere med at både USA og Ukraina hadde gjort alt de kunne for å få Russland til å gå inn med militærmakt. Det var slik sett en varslet krig.

Taktikken ligner på forspillet til Sovjetunionens militære inntog i Afghanistan. I juli 1979 begynte USA å støtte det islamistiske opprøret i Afghanistan med militære våpen. USAs hensikt var å destabilisere den pro-sovjetiske regjeringen i Kabul for å tvinge Moskva til å gå inn med militærmakt til støtte for Kabul. Den nasjonale sikkerhetsrådgiver Zbigniew Brzezinski og senere forsvarsministeren Robert Gates sa helt eksplisitt at USA hadde lagt ut en «felle» for å få Sovjet å gå seg ned i en den afghanske «hengemyren». Man ville la Sovjet bli sittende i en «umulig krig», som ville svekke økonomien og bryte opp og eliminere Sovjet som stormakt.¹⁹ På samme måte søkte USA fra 2014 å legge ut en «felle» for Russland i Ukraina gjennom å åpne for ukrainsk NATO-medlemskap, ved å bygge opp Ukrainas militærmakt til NATO-standard og ved å støtte de radikale nasjonalistenes krig i Donbass. USA avviste også alle samtaler med Russland om en europeisk sikkerhetsordning som ble foreslått i desember 2021 og som tok hensyn til Moskvas uro, særlig uroen for en utplassering av USAs atomvåpen tett på Moskva. Den 19. januar 2022 presenterte senator John Cornyn forslag til «Ukraine Democracy Lend-Lease Act» for det amerikanske senatet. Den ville gi presidenten utvidete fullmakter til å bevilge penger for en kommende krig med Russland tilsvarende den amerikanske «Lend-Lease Act» som ble signert i februar 1941 for å støtte de alliertes kamp mot Nazi-Tyskland. De totale bevilgningene under den andre verdenskrig hadde vært på 50 milliarder dollar. Den nye «Lend-Lease Act» ble godkjent av senatet og kongressen i april 2022 og ble signert av presidenten i mai med en garanti om 40 milliarder dollar til Ukraina.²⁰ Men allerede i januar, da arbeidet med den nye loven begynte i Senatet, må det ha stått klart for russerne at USA forberedte en storkrig tilsvarende den vi hadde på 40-tallet, en krig som kunne åpne for utplassering av amerikanske våpensystemer inntil Russlands mest vitale områder på kort varsel. Det spørsmål vi må stille er: Hadde russerne noe alternativ? Umiddelbart etter at Russland hadde gått inn den 24. februar, slo USA til med løfter om massiv våpenstøtte og med massive sanksjoner, som var forberedt måneder i forveien for å svekke russisk økonomi og for å bryte opp og eliminere Russland som stormakt.

Hva krigen egentlig handler om

Analysen ovenfor viser for det *første* at Russland så seg nødt til å stoppe Ukrainas gjenerobring av Donetsk-Lugansk og Krim (president Zelenskyjs beslutning om å gjenerobre Krim var fra mars 2021).²¹ For det *andre* viser analysen at Russland for enhver pris ville stoppe et ukrainsk NATO-medlemskap og USAs opprustning av Ukraina til NATO-standard med vestlige atomvåpen tett på Moskva. Det dreier seg om en omvendt «Cuban missile crisis», der amerikanske våpensystemer i Ukraina blir oppfattet som en eksistensiell trussel mot Moskva slik USA oppfattet de sovjetiske rakettenes på Cuba under Cubakrisen i 1962. I begge tilfellene søkte den ene parten å nekte den andre muligheten å ha atomvåpen nær egen grense og hovedstad. Russland hadde den samme «rett» til å gripe inn mot USA og Ukraina som USA hadde med blokaden mot russiske fartøy i 1962 inklusive USAs planlagte angrep mot Cuba og Sovjetunionen. I Europa ser vi med god grunn på slike pre-emptive operasjoner som juridisk tvilsomme, mens man i USA ser på dem som legitime. Man kan si at Russland her har fulgt den amerikanske tolkningen av folkeretten.

Det er åpenbart at det også fantes andre grunner for krigen på begge sider, men en russisk imperialisme for å underlegge seg Ukraina er neppe en av dem. De russiskspråklige Donetsk og Lugansk søkte seg til Russland allerede i 2014-15, men den russiske ledelsen ga dem en kald skulder til tross for den prekære situasjonen. Russland grep inn med betydelige militære styrker først da det ble klart at Ukraina nektet å følge Minsk-avtalen (som ville gi de to republikkene relativ autonomi) og da det var klart at Ukraina fra 2021 forberedte å ta Donetsk, Lugansk og Krim med makt. Samtidig var det tydelig at USA var i ferd med å bygge opp den ukrainske hæren for å gjenerobre de to republikkene. Ukraina var nå fra 2021-22 forberedt på en krig. Hvis Russland hadde hatt imperiale ambisjoner, ville man ha erobret territorium fra 2014, før USA og Storbritannia hadde bygget opp den ukrainske hæren. Det som forbauset US Army generalen Joseph Hilbert og oberstløytnant Todd Hopkins var at russerne ventet så lenge. De refererer den 4. mai 2022 foran pressen i Pentagon til en samtale de hadde med sine ukrainske motparter. De sa: «Den største feilen russerne gjorde, var å gi oss åtte år til å forberede [krigen]». ²² Russland ville etter alt å dømme og inn til det siste unnvike en krig.

Det finnes ikke noe som tyder på at invasjonen den 24. februar handlet om en russisk imperialisme eller at Putin ville gjenerobre Ukraina. I sine taler den 21. og 24. februar beklaget Putin det historiske tapet av landet, men han sa også at dette tapet nå var historie. Han sa at «det ikke finnes planer om å okkupere Ukraina». ²³ Dette fremgår også av størrelsen på den styrke Russland hadde mobilisert i februar. Ifølge amerikansk militærteori ville en okkupasjon av Ukraina ha krevd en fem-seks ganger større styrke for å kunne

lykkes.²⁴ Russerne vet at en okkupasjon, som den i Afghanistan på 1980-tallet, vil ribbe statskassen. Da Moskva okkuperte Tsjekkoslovakia i 1968, gikk man inn med en ti-tolv-ganger større styrke per innbygger enn den man gikk inn med i Ukraina. De russiske styrkene var med andre ord aldri beregnet for en okkupasjon av Ukraina, eller for å sette inn et Quisling-regime. Også dette hadde forutsatt okkupasjon, noe ikke minst Norge har erfart.

Hypotesen om en russisk imperialisme kan derfor utelukkes, men i hæren finnes det en revansjisme og en vilje til å «befri» det russiske eller russisk-språklige Ukraina. Og jo mer Kiev brukte vestlige våpen med lang rekkevidde, desto viktigere ble det for russerne å ta en buffersone. Og jo lenger krigen har pågått og jo mer brutalt ukrainske nasjonalister har behandlet de lokale ukrainere som samarbeidet med russerne, desto mer umulig ble det for russerne å trekke seg ut slik man gjorde rundt Kiev i mars og rundt Kharkov i september. De som da hadde samarbeidet ble rensset ut, og flere kilder sier at de ble drept og benyttet i propagandaen.²⁵ Mye tyder nå på at Putin ble nødt til å følge sine generaler og ta ikke bare hele Donetsk og Lugansk, som han hadde lovet, men også Kherson, Zaporozhye og kanskje mer. Eller for å sitere generalløytnant Vladimir Tjerenikh fra en samtale jeg hadde med ham på 90-tallet: «Ukraina kommer tilbake om 10-15 år». Så ble han stille et sekund og sa: «Det østlige Ukraina. Det vestlige Ukraina kan dra til helvete.»²⁶ Den kulturelle skillelinjen mellom øst og vest går rett igjennom Ukraina, hvilket var noe som passet Samuel Huntington, som siterte meg på dette i sin bok *The Clash of Civilizations* (1996).²⁷

Fra russisk side handler krigen om å avverge en «eksistensiell trussel» fra USA, om å holde Ukraina utenfor USAs innflytelsessfære, slik Chas W. Freeman definerer begrepet²⁸ og om å beskytte titusentalls russere eller russisk-språklige i Ukraina fra å bli massakrert i Kievs forsøk å gjenerobre territorium. For USA handler krigen om å «svekke» Moskva og eliminere Russland som stormakt alliert med Kina. Men like viktig for USA har det vært å svekke det europeisk-russiske, og særlig det tysk-russiske gass- og industrisamarbeidet. Det er den samme konflikten som preget de amerikansk-tyske relasjoner siden 80-tallet og som tvang den tyske kansleren Helmut Schmidt til å gå av i 1982.²⁹ I januar 2022 besøkte CIA-sjefen William Burns Berlin for å «invitere» den tyske kansleren Olaf Scholz til president Joe Biden. USA ville stoppe Nordstream 2. Scholz sa at hans timeplan var full.³⁰ Hans rådgivere var neppe interessert i at han skulle reise, men den 6. februar besøkte han Det hvite hus. Alle journalistene spurte ham om Nordstream 2, men Scholz kunne ikke svare. Det var den mest ydmykende pressekonferanse jeg har sett.³¹ Det russisk-tyske energisamarbeidet frem til 2022 var i praksis et skritt i retning av en gass- og industriunion tilsvarende kull- og stålunionen, som fra 1950-tallet lå til grunn for en tysk-fransk fred og dannelsen av EU. Den nye unionen kunne også ha blitt grunnsteinen i et nytt fredsprosjekt med Gerhard Schröder, Angela Merkel og Vladimir Putin som

arkitekter. Men USA har nå gjort alt for å stoppe den. Allerede før krigen begynte, lyktes USA i å få garantier for at Tyskland skulle stoppe Nordstream 2. USA søkte å forhindre det tysk-russiske samarbeidet, fordi man ville unngå at USA ble satt til side i Europa. Krigen var indirekte rettet også mot Tyskland og Europa. Scholz tilpasset seg USAs krav. Tyskland er nå, for å sitere den tidligere sosialdemokratiske partilederen Oskar Lafontaine, «ikke lenger et suverent land».³²

Hvordan oppfattet president Zelenskyjs rådgiver krigen?

Tidligere øverstkommanderende for NATO i Europa, SACEUR, general Wesley Clark, uttalte 15. juni 2022 at Russland vil seire, hvis ikke NATO går inn med egne styrker i Ukraina.³³ Den britiske generalstabssjef, general Patrick Sanders, sa få dager seinere at britene må forberede seg på en krig i Europa.³⁴ Polens vise-statsminister Jaroslaw Kaczynski sa allerede i mars at «fredsbevarende styrker fra NATO må sendes til Ukraina».³⁵ Polens forrige utenriksminister Radoslaw Sikorski foreslo i juni³⁶ at de vestlige land burde gi atomvåpen til Ukraina. Moskvas militære overtak fikk Vesten å fremme en opptrapping. Den 26. mai skrev *Corriere della Sera* om en ny europeisk allianse med Storbritannia, Polen, Ukraina og de baltiske land (og kanskje Tyrkia), som vil gå lenger enn NATO i kampen mot Russland.³⁷ De ville ikke la seg binde av et tysk-fransk veto. Ukrainske medier skrev om planene for en offensiv allianse i mars, og allerede i slutten av februar snakket Yehvan Karas, leder for Ukrainas ekstreme nasjonalistgruppe, C14, offentlig om en slik militærallianse med akkurat Ukraina, Storbritannia, Polen og kanskje Tyrkia. Karas sier i en tale publisert av *Grayzone* at Vesten gir oss våpen «fordi vi liker å drepe». Han sier at vi vil bryte opp Russland i flere land og at Ukraina leder an, «fordi vi har startet en krig ingen har sett på 60 år» (egentlig 80 år).³⁸

President Volodymyr Zelenskyjs militære rådgiver Oleksij Arestovytsj argumenterte allerede i 2019 for at Ukraina må starte en storkrig med Russland, for å unngå at Ukraina med sine bånd til Moskva vil bli dratt inn i den russiske sfæren innen 10-12 år. På journalistens spørsmål om hva som er det beste valget for Ukraina, svarte han: «Selvfølgelig en storkrig med Russland, og NATO-medlemskap som en følge av en seier over Russland».³⁹ Han tok for gitt at NATO vil bli dratt inn i krigen, og sa: «Sannsynligheten er 99,9 prosent for at prisen for å bli medlem i NATO er en storkrig med Russland». Arestovytsj ville ikke stoppe krigen i Donbass nettopp fordi den ville gjøre storkrigen med Russland mulig.⁴⁰ Allerede i 2019 beskrev han detaljert hvordan denne krigen ville starte i 2021-22 utvikle seg, akkurat slik vi har sett den seneste tiden. Men på samme måte som Karas, som også har deltatt i møter med Zelenskyj, mente han at det var viktig å dra inn andre NATO-land i krigen for å kunne beseire Russland. Når det gjelder taktikk,

har Arestovytsj anbefalt terrorismen til islamistgruppen ISIS, som benytter «grusomhet, henrettelser, brenning av folk og hodekutting», for å få en psykologisk effekt på media og opinion.⁴¹

Amerikansk trening av ukrainske styrker har foregått siden 2015,⁴² opprustning med moderne materiell fra 2017. Den 10. november 2021 ble det opprettet et «charter for strategisk partnerskap» mellom USA og Ukraina som ville åpne for et ukrainsk medlemskap i NATO.⁴³ Det ville gjøre det mulig å utplassere amerikanske atomvåpen mindre enn 50 mil fra Moskva. Kiev hadde også planlagt å gjenerobre Donetsk og Lugansk. Man hadde fra desember flyttet frem over hundre tusen mann langs grensen. I januar 2022 ble initiativet til det amerikanske forslaget til en «Land-Lease Act» tatt for å sikre et massivt militært støtte til Ukraina slik USA hadde støttet de allierte under den andre verdenskrig. Den 17. februar hevdet den russiske viseutenriksminister Sergeij Vershinin i FNs Sikkerhetsråd at Ukraina hadde 122 000 mann langs grensen.⁴⁴ Kievs styrker hadde kapasitet for å innlede en offensiv, noe styrkene fra Donetsk og Lugansk overhodet ikke hadde.

Vet vi dette? Ja, da Donetsk og Lugansk sammen med russiske styrker fra den 24. februar ville gjenerobre de to republikkene innenfor deres formelle fylkesgrenser, gikk de ikke inn fra øst til vest, men fra nord og fra sør for nettopp å omgå de sterkt befestede ukrainske linjene. Vi vet også at OSSE fra midten av februar hadde registrert en kraftig økning av artilleriilden, og den store majoriteten av rakettenes ble skutt fra vest til øst som en direkte forberedelse for en hær-offensiv.⁴⁵ Mange sivile flyktet til Russland. Ukrainske styrker var åpenbart ansvarlige for å starte en offensiv. De var de eneste med kapasitet for det. Det russiske forsvarsdepartementet la frem detaljerte ukrainske dokumenter som viste at den ukrainske hær-offensiven skulle starte fra begynnelsen av mars.⁴⁶ Det ble alt vanskeligere for Moskva å late som om intet hadde skjedd. USA og Kiev-regimet hadde lyktes med å drive russerne inn i et hjørne.

En kommende eskalering av krigen

Putin sa i sin tale fra 24. februar: «Vi står foran er en trussel mot statens eksistens».⁴⁷ Ifølge russisk doktrine åpner disse ord for å sette inn atomvåpen,⁴⁸ samtidig som det betyr at Russland aldri vil gi etter for press. Etter Ukrainas offensiv i september besluttet Russland om å sette inn 300 000 nye styrker, som fortsatt bare er 1,2% av tilgjengelige styrker. Det er neppe Russland som vil trappe opp gjennom å sette inn atomvåpen i Ukraina. Men Polens tidligere utenriksminister Sikorski ville sette inn atomvåpen for å beseire Russland (jf. sluttnote 36). Den russiske Dumaens leder, Viacheslav Volodin, svarte med at Russland ville da «legge det europeiske kontinentet i ruiner».⁴⁹ Begge sider spiller et høyt spill. Vi er på vei mot et militært sammenstøt. Dette er også Chicago-professoren John Mearsheimers

konklusjon.⁵⁰ Det er stadig vanskeligere å tro at vi, dersom vi tar retorikken med «de godes kamp mot de onde» på alvor, vil kunne unngå atomvåpenkrigens ødeleggelse, og kanskje er det først etter en slik krig at vi kan erstatte vårt overmot, vår hybris, med fornuft.

Det finnes også mot-stemmer. USAs tidligere nestkommanderende for Europa, generalløytnant Stephen Twitty sa den 31. mai 2022 at Russland definitivt vil seire.⁵¹ Vestlige våpen i Ukraina kan ikke endre på dette. Vi må søke et kompromiss, sa han, og det så snart som mulig. En uke før hadde Henry Kissinger sagt at Ukraina må søke forhandlinger og gi opp tanken på å beseire Donetsk og Lugansk og gjenerobre Krim. Vi måtte søke en løsning innen de neste to månedene.⁵² Denne «deadline» er for lengst passert. Den 12. august sa Kissinger til *Wall Street Journal*: «Vi befinner oss på randen til krig med Russland og Kina om ting vi delvis selv er ansvarlige for», og han fortsatte: vi forholder oss til Moskva og Beijing som «misjonærer». Vi «søker å konvertere eller fordømme». Vi må tvert om søke et «equilibrium» (likevekt) og akseptere legitimiteten til andres verdier, sier han. «Fordi, om vi tror at det endelige resultatet av våre anstrengelser er innføringen av våre verdier, da tror jeg ikke et equilibrium er mulig».⁵³ Og det betyr at vi står på randen til en krig.

Uviljen til forhandlinger startet egentlig først i april. I mars startet fredssamtaler mellom Ukraina og Russland, først i Belarus og siden i Tyrkia. Fra midten av mars snakket både den ukrainske og den russiske siden om en «betydelig fremgang». Man diskuterte 15 punkter. Ukraina hadde gitt opp tanken på medlemskap i NATO og fremmede baser på ukrainsk territorium. De russiske styrkene trakk seg tilbake fra Kiev i slutten av mars. Men i begynnelsen av april hendte det noe. Russernes tilbaketrekking ble beskrevet som en ukrainsk militær seier, og de som samarbeidet med russerne under okkupasjonen ble arrestert av spesialstyrker. Mange ble henrettet og benyttet i propagandaen.⁵⁴ Straks etter, den 9. april, reiste Boris Johnson til Kiev. Han lovet betydelig militær støtte og et vesentlig bidrag til kampene. Han sa at «fredssamtaler er meningsløse på grunn av 'krokodillen' Putin». De ukrainske styrkene startet en offensiv. Eksakt hva som hente, er ikke klart, men mye tyder på at Boris Johnson stoppet forhandlinger som kunne ha åpnet for en fredsløsning. Det betydde at kampene fortsatte og at flere land ble direkte involvert.⁵⁵

Vi vet at militære fra USA, Storbritannia, Polen og flere andre land deltar i kampene i Ukraina. Det handler om etterretningsstøtte og ledelse av operasjoner, men også om å erstatte ukrainske tap. For å benytte avanserte vestlige våpensystemer er de ukrainske styrkene stadig mer avhengig av vestlig personell på bakken. Ifølge det russiske forsvarsdepartementets tall fra august har 1837 polakker deltatt i krigen. 643 sies å være drept, 493 har flyktet. Det sies fortsatt være omtrent 700 polske styrker i Ukraina, mens man på russisk side sier at det fortsatt er 190 kanadiere, 160 briter, 90 georgiere og

81 amerikanere, som deltar i kampene (litt over 1000 mann fra disse landene har flyktet eller blitt drept).⁵⁶ Polen har gitt Ukraina et par hundre tanks, mens amerikanere har gitt mer avanserte vestlige våpensystemer, som antagelig gjør det nødvendig med vestlig deltakelse på bakken. Krigen sies å ha blitt ledet fra baser i Polen og Tyskland. USA og Storbritannia dekker lønnsutgiftene til de ukrainske styrkene,⁵⁷ som om disse ikke var nasjonale ukrainske styrker, men «vestlige leiesoldater» i eget land.

For USA handler denne krigen ikke primært om Ukraina. Det handler, for å sitere USAs forsvarsminister Lloyd Austin, om å «svække Russland». Det handler om å eliminere Russland som stormakt og kanskje om å søke bryte opp Russland i flere land, slik man lyktes med å bryte opp Sovjetunionen som følge av at landet var blitt svekket etter krigen i Afghanistan 1979-88. Dette er også eksplisitt et ukrainsk mål, hvis man skal tro på Yehvan Karas. Men det kommer neppe til å være like enkelt som i 1991.

Et mulig scenario

Et vestlig bevæpnet Ukraina vil ikke kunne seire (general Twitty). En seier forutsetter at krigen trappes opp og at NATO går inn med egne styrker (Wesley Clark) eller setter inn atomvåpen (Radoslaw Sikorski). Vi kan tenke oss et scenario der Polen går inn med «fredsbevarende styrker» (Jaroslaw Kaczynski) i det vestlige Ukraina. Det skulle kunne skje i samarbeid med britisk etterretning, som har vært de mest aktive på bakken i Ukraina. Russland kan da svare med å angripe de polske styrkene nær grensen, kanskje akkurat ved grensen. Det kan bli oppfattet som et angrep på Polen. Det reiser spørsmålet om å følge opp NATOs artikkel 5 (om å støtte alliertes forsvar eller gjengjelde angrepet). NATO vil da også formelt sett være i krig med Russland. Man kan, som en illustrasjon, tenke seg et scenario der en britisk ubåt får i oppgave å svare på det russiske angrepet på Polen med å slå ut en russisk ubåt ved Murmansk. Russland kan da svare med å slå ut det britiske hovedkvarteret ved Northwood utenfor London som en advarsel til britene, men også som en advarsel til USA. Dette reiser flere delikate spørsmål.

USA vil for det *første* stå foran det klassiske dilemmaet: Skal USA svare på et russisk angrep med et angrep på russisk territorium? Vil USA i så fall risikere at Russland «tar ut» for eksempel New York eller Washington? Dette var problemet da den amerikanske avskrekkingen ble diskutert på 60-tallet. Det var grunnen til at Frankrike under president Charles de Gaulle utviklet sine egne atomvåpen, som ikke sto under USAs kommando. Frankrike stolte ikke på USA, eller mer korrekt: Man skjønnte at USA ikke ville ofre Washington for å redde Paris.⁵⁸ Da Moskva fikk interkontinentale missiler og ikke minst da man fikk atomvåpenmissiler på ubåter, syntes USAs nukleære avskrekking i Europa mindre troverdig. For å rette opp dette, utviklet USA «flexible response»-doktrinen. Fra 70-tallet ville USA kunne drive en krig i

Europa med taktiske atomvåpen, som man trodde ville avskrekke Moskva fra et angrep med overlegne konvensjonelle styrker. Det ble antatt at USA ville slå ut sovjetiske styrker i Øst-Tyskland uten at Moskva ville svare med å slå ut amerikanske militærbaser i USA. Men ingen vet hvordan russerne vil svare på et amerikansk angrep, for eksempel mot et russisk hovedkvarter ved Murmansk, hvis dette angrepet er et svar på nevnte russiske angrep mot «Northwood, London» i vårt scenario. Vi må regne med at både USA og Russland vil forsøke å unngå et angrep på den andres territorium. Det finnes ikke lenger noe gitt europeisk krigsteater for bruk av USAs taktiske atomvåpen, unntatt kanskje i Ukraina.

USA står også foran et *annet*, liknende problem. USA vil søke å avskrekke Russland ved å flytte frem flystyrker til Europa, til dels med atomvåpen, samtidig som man vil søke unngå å slå ut vitale russiske mål for å ikke provosere Russland til å slå mot USA. USA vil kreve å få sette inn bombefly på norske flybaser, men sannsynlig også på svenske og finske baser etter de vedtak om NATO-medlemskap som nylig ble tatt i de svenske og finske parlamentene. Russerne vil ikke kunne vite om disse flyene vil bli utstyrt med atomvåpen. Vi må anta at disse basene derfor umiddelbart vil bli slått ut av russiske missiler. Ukrainakrigen har lært oss at de russiske missilene har både lang rekkevidde og er meget treffsikre.⁵⁹ De hypersoniske missilene er det ikke mulig å beskytte seg mot.

I 1994 spurte jeg den ansvarlige for den sovjetiske militære planleggingen for Nord-Europa på sent 70-tall og tidlig 80-tall, den tidligere nevnte general-løytnant Tjermnikh, om hva som ville ha hendt hvis fly fra US Air Force benyttet svenske flybaser i en krig. Det fantes slike svenske planer fra 60-tallet, og flere på svensk og amerikansk side mente at disse planene gjaldt også senere.⁶⁰ General Tjermnikh sa: Vi planla ikke for å okkupere Sverige, men vi ville ha slått ut disse flybasene.⁶¹ Det betyr at vi må gå ut fra at de ville bli tatt ut med missiler med taktiske atomvåpen, fordi Moskva ville ha mistet alt for mange fly hvis man hadde benyttet seg av konvensjonelle våpen. Vi har grunn til å tro at slike planer gjelder også i dag. Nordiske flybaser, som er forberedt for, eller benyttes av, amerikanske attack- eller bombefly, vil bli tatt ut, og hvis «nødvendig», med atomvåpen. Det finnes mye sterkere konvensjonelle våpen i dag, og vi vet at Russland har tatt ut hele ukrainske baser med et hundretall mann med en sverm av konvensjonelt bestykkete missiler.⁶² Men hvis atomvåpenterskelen allerede har blitt passert, vil det bli satt inn atomvåpen. De nordiske parlamentene (også det norske) kan ikke klage. De har nylig med stor majoritet besluttet å åpne for slike flybaser for amerikanske fly. Dermed har vi også sikret oss et russisk tilsvare.

Risikoen for krigens utvidelse til Europa

Det betyr at mye i Europa risikerer å bli ødelagt av bombing, muligens med atomvåpen, mens USA neppe vil atombombe Russland, for da vil Russland ødelegge USA. Russland kan bombe Europa, men USA, som har kapasitet å ødelegge Russland, kan ikke bombe Russland uten å risikere den samme ødeleggelsen av USA. Vi står foran en verden der europeiske land kan bli utsatt for angrep med kjernevåpen, men ikke Russland eller USA. Landene i Nord-Europa har nå med sine makabre parlamentsbeslutninger om å åpne for US Air Force valgt å bli del av en slik europeisk katastrofe.

Samtidig burde dette bety at hjørnesteinen i NATOs avskrekkingsdoktrine får seg en smekk. USA, som skulle forsvare Europa, kommer da til å fremstå som impotent og man vil tape innflytelse. Det kan åpne for en europeisk erkjennelse av at vi må utvikle en selvstendig europeisk sikkerhetsordning og muligens også et mer selvstendig Norden. USA har med krigen i Ukraina gjort alt for å stoppe Nordstream 2 og en tysk-russisk gass- og industriunion for å søke forhindre en svekkelse av USA i Europa. USA har indirekte rettet krigen i Ukraina mot Europa og ikke minst mot Tyskland i like høy grad som man har rettet den mot Russland. Men med den beskrivelse av opptrappingen av Ukrainakrigen til Europa, som jeg her har gitt, kan USA komme å bli marginalisert i Europa også fordi USA ikke lenger kommer å fremstå som en troverdig sikkerhetsgaranti for Europa.

Vi kan naturligvis tenke oss at både USA og Storbritannia velger å angripe vitale mål i Russland som svar på en eskalering til Europa. Men Russland vil da sannsynligvis søke å slå ut britiske og amerikanske militær kapasiteter ved å ødelegge store deler av disse landene, for å begrense ødeleggelsen av Russland. Kanskje ville både Russland og USA, og muligens også Storbritannia i denne situasjonen se seg tjent med forhandlinger om en varig politisk løsning. Men spørsmålet er om det allerede er for sent, i det minste for deler av Europa, hvis vi ikke gir opp vår hybris. Kanskje kan gasskrisen til vinteren få oss å komme til fornuft. Kanskje kan vi stoppe den totale ødeleggelsen. Men å stoppe den europeiske krigen synes forutsette enten at Ukraina erklærer nederlag, eller at et kompromiss tvinger Ukraina å akseptere en type av nøytralitet (en «Finlandisering») og et tap av de sydøstlige delene av landet. Den hybris som nå preger vår omgang med Moskva, kan åpne flere veier, men mer enn én av dem går via den europeiske atomvåpenkrigen.

Artikkelen er ikke fagfelleurdert.

NOTER

- 1) «Text of Putin's Announcement of Military Action», *Consortium News*, 1 March 2022 [24 February 2022].

- 2) Charles Krauthammer, «The Unipolar Moment», *Foreign Affairs*, vol 70, 1990/91, s. 23-33.
- 3) U.S. Security Cooperation with Ukraine, Fact Sheet, Bureau of Political-Military Affairs, US Department of State, 19 August 2022.
- 4) «Ukrainian general estimates Kiev's losses at hundreds of thousands since Feb» [Sergej Krivonos], *Tass*, 2 September 2022.
- 5) Julian Borger, «Pentagon chief's Russia remarks show shift in US's declared aims in Ukraine», *The Guardian*, 25 April 2022
- 6) «NATO Expansion: What Gorbachev Heard», *National Security Archive*, 12 December 2017; «NATO Expansion: What Yeltsin Heard», *National Security Archive*, 16 March 2018
- 7) Klaus Wiegrefe, «Neuer Aktenfund von 1991 stützt russischen Vorwurf», *Der Spiegel*, 18 February 2022; Jacques Baud, «The Hidden Truth about the War in Ukraine», *The Postil Magazine*, 1 August 2022b.
- 8) Avtalen fra Cubakrisen mellom president John F. Kennedy og den sovjetiske lederen Nikita Khrusjtsjov om å dra tilbake missiler fra Cuba og Tyrkia var en muntlig avtale og den var fortsatt gyldig.
- 9) William Burns, «Nyet means nyet: Russia's NATO Enlargement Redlines» [Cable], 1 February 2008 (made Public by WikiLeaks). Joshua Shiffrin and Stephen Wertheim, «Acting too aggressively on Ukraine may endanger it — and Taiwan», *The Washington Post*, 23 December 2021. Memo to Secretary of State Condoleezza Rice from Ambassador Burns, see William Burns, *The Back Channel: American Diplomacy in a Disordered World* (London: Hurst, 2019).
- 10) «Jeffrey Sachs: U.S. Policy & 'West's False Narrative' Stoking Tensions with Russia, China», *Democracy Now*, 30 August 2022.
- 11) Jeffrey Sachs, «Ukraine Is the Latest Neocon Disaster», *Consortium News*, 1 July 2022.
- 12) Jack Matlock, «Ukraine: Tragedy of a Nation Divided», *Krasno Analysis*, 14 December 2021.
- 13) Baud (2022b).
- 14) Jacques Baud, «The Military Situation In The Ukraine – Update», *Labour Heartlands*, 15 April 2022a. ; Yuriy Yatsyshyn, «Dmytro Yarosh: 'Right Sector' to fight until complete liberation of Ukraine from Russian occupants», *Euromaidan Press*, 14 February 2015.
- 15) Yuras Karmanau, «Ukraine security chief: Minsk peace deal may create chaos», *AP*, 31 January 2022.
- 16) Poroshenko: «For peace we need three things: weapons, weapons, weapons», *DW*, 15 June 2022.
- 17) Unanimously Adopting Resolution 2202 (2015), Security Council Calls on Parties to Implement Accords Aimed at Peaceful Settlement in Eastern Ukraine, The UN Security Council, 17 February 2015.
- 18) Ibid. Se referatet fra diskusjonen i Sikkerhetsrådet om avtalen.
- 19) Robert Gates, 1997. *From the Shadows – The Ultimate Insider's Story of Five Presidents and How They Won the Cold War* (New York: Touchstone, Simon & Schuster), s. 143-149.
Brzezinski on intervention in Afghanistan (*Le Nouvel Observateur*, 15-21 January 1998).

- 20) PUBLIC LAW 117–118—MAY 9, 2022.
<https://www.congress.gov/117/plaws/publ118/PLAW-117publ118.pdf>;
<https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-bill/3522/actions>;
 «Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act of 2022», Wikipedia; Lend-Lease, Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/wiki/Lend-Lease> ; Zeke Miller and Lisa Mascaró, «Biden signs Ukraine bill, seeks \$40B aid, in Putin rejoinder», AP, 10 May 2022.
- 21) DECREE OF THE PRESIDENT OF UKRAINE NO. 117/2021, SEEMORE-ROCKS, 25 March 2021; <https://www.president.gov.ua/documents/1172021-37533>
- 22) «Defense Officials Hold Media Brief on the Training of Ukrainian Military», US Department of Defense, Pentagon Press Briefing, (Transcript) 4 May 2022.
- 23) Vladimir Putins tale den 21 og 24 februar 2022 (se *Consortium News*, 21 februar og 1 mars).
- 24) Stephen Budiansky, «A Proven Formula for How Many Troops We Need», *The Washington Post*, 9 May 2004.
- 25) «The Bucha Massacre», Standpoint Zero, 4 April 2022.; Max Blumenthal & Esha Krishnaswamy. «One less traitor»: Zelensky oversees campaign of assassination, kidnapping and torture of political opposition, 17 April 2022.
- 26) Samtal med generalløytnant Vladimir Tjeremnikh, PRIO seminar, Oslo, sommeren 1994 (se not nedenfor). General Tjeremnikh hadde vært ansvarlig for krigsplaneringen for Nord-Europa 1976-86 unntatt et år da han var øverstkommanderende i Afghanistan. Han var nær alliert med sjefen for generalstab, marskalk Sergej Akhromejev, med forsvarsministeren marskalk Dmitrij Jazov og hær sjefen Valentin Varennikov.
- 27) Samuel Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* (New York: Simon & Schuster, 1996), s. 167.
- 28) «US fighting Russia 'to the last Ukrainian': veteran US diplomat» (Aron Maté's interview with Chas Freeman), *Grayzone*, 24 March 2022
- 29) Peter Schweizer, *Victory: The Reagan Administration's Secret Strategy that Hastened the Collapse of the Soviet Union* (New York: The Atlantic Monthly Press, 1994), s. 108; Ola Tunander, *Det Svenska ubåtskriget* (Stockholm: Medströms, 2019), s. 244.
- 30) Markus Becker m.fl., «Putin zündelt – und Scholz hat keine Zeit für Biden», *Der Spiegel*, 21 January 2022.
- 31) WATCH: Biden and Scholz participate in joint press conference, YouTube, 7 February 2022,
- 32) Oskar Lafontaine, «Deutschland handelt im Ukraine-Krieg als Vasall der USA», *Berliner Zeitung*, 30 August 2022.
- 33) Wesley Clark, Kyiv Post on Facebook <https://www.facebook.com/KyivPost/photos/a.218631171524955/5042245129163511/>
- 34) British Army Chief warns UK and allies facing «1937 moment», *Sky News*, 28 June 2022.
- 35) Emma Gyllestad, «Polen: 'Natostyrkor bör skickas till Ukraina'», *Svenska Dagbladet*, 16 mars 2022,
- 36) Radoslaw Sikorski on Espresso TV, 11 June 2022, Захід має право подарувати Україні ядерні боєголовки, - депутат Європарламенту

- Сікорський [The West has the right to give Ukraine nuclear warheads, says MEP Sikorsky]. Se også: <https://thepostedia.com/world/37608.html>
- 37) Federico Fubini, «Il piano segreto di Boris Johnson per dividere l'Ucraina da Russia e Ue: il Commonwealth europeo», *L'Economia, Corriere della Sera*, 26 May 2022.
 - 38) Yevhen Karas presentation in Alexander Rubinstein and Max Blumenthal, «How Ukraine's Jewish president Zelensky made peace with neo-Nazi paramilitaries on front lines of war with Russia» *Grayzone*, 4 March 2022
 - 39) Intervju med Oleksij Arestovytsj, om krig med Russland, 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=1xNHmHpERH8>
 - 40) Ibid.
 - 41) Intervjuer med Arestovytsj om ISIS i UKRLIFE.TV (2015). <https://www.youtube.com/watch?v=AbnhVcOQKok>
 - 42) Zach Dorfman, «CIA-trained Ukrainian paramilitaries may take a central role if Russia invades», *Yahoo News*, 13 January 2022.
 - 43) U.S.-Ukraine Charter on Strategic Partnership, US Department of State, 10 November 2021.
 - 44) Vise utenriksminister Sergeij Vershinin i FNs Security Council <https://www.youtube.com/watch?v=Ejpn2So-tPY>
 - 45) OSCE Daily Report 39/2022, 19 February, OSCE Daily Report 40/2022, 20-21 February, OSCE Daily Report 41/2022, 22 February, https://www.osce.org/files/2022-02-22%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=63057
 - 46) Russian Defense Ministry publishes Kiev's secret order for offensive against Donbass, *Tass*, 9 March 2022.; «The original combat order of the National Guard proving Ukraine's preparations for an attack on Donbass in March of this year», Russian Ministry of Defence, 9 March 2022.
 - 47) Se note 1.
 - 48) «Putin spokesman refuses to rule out use of nuclear weapons if Russia faced an 'existential threat'», *CNN* 22 March 2022.
 - 49) «Moscow responds to idea of sending nukes to Ukraine», *RT*, 12 June 2022.
 - 50) John Mearsheimer, «The causes and consequences of the Ukraine war», European University Institute, 16 June 2022; John Mearsheimer, «Russia-Ukraine», 2022
 - 51) «Russia's War in Ukraine: How Does it End?», Council on Foreign Relations (Conversation with Stephen Twitty), 31 May 2022.
 - 52) Giulia Carbonaro, «Henry Kissinger: Ukraine Should Give Up Territory to Russia to Reach Peace», *Newsweek*, 24 May 2022.
 - 53) Laura Secor, «Henry Kissinger Is Worried About 'Disequilibrium'», *The Wall Street Journal*, 12 August 2022.
 - 54) <https://then24.com/2022/04/25/ukrainian-governor-calls-for-the-execution-of-political-dissidents>
 - 55) Max Seddon, et.al, «Ukraine and Russia explore neutrality plan in peace talks», *Financial Times*, 16 March 2022; Andrew Macaskill, «UK PM Johnson says Ukraine peace talks are doomed because of 'crocodile' Putin», *Reuters*, 21 April 2022; Jake Johnson, «Boris Johnson Pressured Zelenskyy to Ditch Peace Talks with Russia: Ukrainian Paper», *Common Dreams*, 6 May 2022.

- 56) Ministry of Defence of the Russian Federation: «Number of Foreign Mercenaries in Ukraine», August 2022.
- 57) List of foreign aid to Ukraine during the Russo-Ukrainian War, Wikipedia; Felicia Sonmez & Andrew Jeong, «House approves nearly \$40 billion in aid to Ukraine as it fights off Russian aggression», *The Washington Post*, 10 May 2022.
- 58) Charles De Gaulle, *Memoarer i hoppets tecken*, Stockholm: Albert Bonniers förlag, s. 207-208.
- 59) Ola Tunander, «Ett svenskt Natomedlemskap skapar en instabil värld», *Dagens Nyheter*, 29 april 2022; «Russian navy continues to attack military targets in Ukraine with Kalibr Cruise Missiles (Video)», *South Front*, 7 April 2022. «Russian Iskander missiles strike killed 100 Ukrainian & foreign fighters in Kharkiv (Video)», *South Front*, 2 April 2022; «Russia raises stakes: Three MiG-31 aircraft with hypersonic Kinzhal missiles deployed in Kaliningrad», *South Front*, 19 August 2022.
- 60) Mikael Holmström, *Den dolda alliansen* (Stockholm: Atlantis, 2011), s. 446–450. Intervju med försvarsminister Sven Anderssons rådgiver, Ingemar Engman, i Dirk Pohlmanns dokumentar «Täuschung - Die Methode Reagan», ARTE, 7 Mai 2015.
- 61) Samtal med generalløytnant Vladimir Tjerebnikh, PRIO seminar, Oslo, sommeren 1994. Jeg skrev en rapport fra seminariet, som i 2008 ble presentert av den tidligere svenske forsvarssjefen general Bengt Gustafsson som en rapport fra den svenske etterretningstjenesten MUST (Militära Underrättelse- och Säkerhetstjenesten) og den ble publisert av websiden om det kalte krigen: The Parallel History Project (Zurich/Washington), 2008. Deler av rapporten var allerede publisert i min bok *Murar: Essäer om makt, identitet och territorialitet* (Ålborg: Nordisk Sommeruniversitet, 1995). Se også intervju med generalløytnant Leonid Petrovich Reshetnikov (med Scott Ritter), august 2022.
- 62) Mark Episkopos, «Russian Navy Strikes Military Facility in Southern Ukraine», *The National Interest*, 5 April 2022.